

עבודת הדוקטורט של ד"ר עינת מנדלסון בהנחיית פרופ' ניר מועלם מהטכניון – "ציורי קיר והעיר Murals and the city" היא מחקר משווה מקיף ורחב יעירה הבוחן את הסיבות להופעת ציורי קיר במרחב העירוני, את המדיניות העירונית כלפי הנושא ואת הכלים המשמשים להסדרה הרחבה של התופעה הכל-כך עירונית הזו. באמצעות השוואה מעמיקה בחמש ערים עינת היטיבה לתאר את הספקטרום הרחב של כלי המדיניות והחקיקה: ממדיניות נוקשה הנתמכת ברגולציה מדוקדקת ועד מדיניות רכה וא-פורמלית. באמצעות התעמקות בנושא שנראה מלכתחילה איזוטרי ושולי עינת פורסת היבטים מעמיקי של מדיניות תרבות, התנהלות במרחב הציבורי ומערכת יחסים בין השלטון המקומי לתושבים ומבקרים. העבודה היסודית והמחקר השיטתי מעוררים התפעלות. לחידוש בעיסוק בנוש המחקר מציג כלים נורמטיביים, ערכיים ומעשיים לכל התחום של עיצוב הסביבה העירונית וההתנהלות במרחב הציבורי. בשל החדשנות, המקוריות והעומק, בחרנו להעניק לעינת את פרס איגוד המתכננים לעבודת דוקטורט מצטיינת.

עבודת הדוקטורט של ד"ר דורית גרפונקל, בהנחיית פרופ' רחל אלתרמן מהטכניון – "אתגרים בניהול מגדלי מגורים: מבט בינלאומי משווה של חקיקה ופרקטיקה" – משלבת מצוינות מחקרית גבוהה ביותר ועיסוק בנושא בעל חשיבות קריטית לתכנון הישראלי. העבודה מנתחת בראיה בינלאומית השוואתית דברי חקיקה העוסקים בניהול בתים משותפים, פרשנות שניתנה להם על ידי בתי המשפט ואת הפרקטיקה במדגם מגדלי מגורים בארבע ערים ברחבי העולם: תל אביב, סידני, פריז וטרגונה. העבודה מראה שדיני הבתים המשותפים המסורתיים אינם מתאימים להסדרת האתגרים החדשים שמציבים מגדלי מגורים. מודל הבית המשותף מתרחק מהמודל המסורתי של בעלות פרטית כשמדובר במגדלי מגורים. יש דמיון בין בתים משותפים לשכונות קטנות המתאפיינות בדמוקרטיה, השתתפות וסולידאריות ברמה המקומית. אבל פוטנציאל זה כמעט ואינו מתממש ומנגד, האופי התאגידי של הבית המשותף הולך ומתחזק וכך גם ההיגיון הפיננסי המנהל אותו, בעיקר לשמירת ערך הנכסים.

עבודות מוסמך ציון לשבח

עבודת המוסמך של מיכל צחור בהנחיית פרופ' נורית אלפסי וד"ר רחל קטושבסקי מאוניברסיטת בן גוריון: "האם זאת התחדשות? כלי להערכת מידת (אנטי) אדפטיביות בתכניות להתחדשות עירונית של שכונות מגורים ותיקות" עוסקת במושג האדפטיביות האורבנית – מערך תכונות המקנה למרחב גמישות ומאפשר השתנות והסתגלות הדרגתית לשינויים – בהקשר של התחדשות עירונית בישראל. במחקרה פיתחה מיכל כלי הערכה לבדיקת רמת האדפטיביות של תכניות, המבוסס על שלוש שכבות מרחביות: רשת הדרכים; המרקם הבנוי ושימושי הקרקע. הבחינה כללה ניתוח התוכנית המקורית ותוכנית ההתחדשות בחמש שכונות בבאר יעקב, בנימינה, הרצליה, ירושלים וקריית אונו. המחקר הסדור והחדשני מצא שהשיפור המשמעותי ביותר בין התכניות הקיימות לחדשות חל בשכבת המרקם הבנוי. אפשר לזקוף את השינוי לטובת המרווח הגדול לשיפור שהותירה נקודת המוצא האנטי אדפטיבית של המרקם הבנוי הקיים: בינוי מסתגר, שאינו מלווה רחוב, מרווח ובעל שטחים פתוחים נרחבים. המחקר קורא לשינוי היחס כלפי תכניות להתחדשות והגדרתן כפרויקט לתועלת הציבור, במטרה ליצור שינוי תפישתי בנוגע לזיקה בין נורמות כלכליות ותהליכי התחדשות, שיתרום להטמעת תכונות אדפטיביות במרחב בתוכניות ההתחדשות.

איריס ברודקין, 2021, ג'נטריפיקציה (עלות) בישראל: מיפוי תופעת דחיקת דיירים בפרויקטים של פינוי בינוי

עבודת המחקר של איריס ברודקין עוסקת בנושא שיש לגביו דיון מתמשך בציבור הרחב והמקצועי גם יחד. העבודה בחנה את המידה בה דיירים ותיקים נדחקים מביתם בעקבות תהליכי פינוי בינוי. המחקר המקיף והיסודי התעמק במקרה-חקר מרכזי בשכונת נווה שרת בתל אביב והתייחס למתחם שעבר פינוי בינוי ולשכונה בכללותה, כמרחב ביקורת. איסוף המידע כלל סקר מקיף של דיירים, ניתוח מידע דמוגרפי ברמת פירוט גבוהה ובעיקר בחינה היסטורית ומעמיקה של נסחי הטאבו במרחב השכונה.

הציון לשבח ניתן לאיריס בשל העבודה היסודית, היצירתית והאמיצה: היקף המידע שאספה לצורך המחקר הוא מרשים בכל קנה מידה, ועיבוד המידע יסודי ומונגש באופן מקצועי ומרשים. לא פחות

מכך, הממצאים המנומקים מצביעים על כיוונים שונים מאלה המוכרים בספרות וחושפים מידה רבה של דבקות של התושבים למקום ושביעות רצון גבוהה של הדיירים המקוריים מהתהליך. הדבר מסביר את הנכונות הגבוהה שיש לדיירים בישראל להצטרף לתהליכים של פינוי בינוי ויש להם פוטנציאל השפעה גבוה על מקבלי החלטות ועל השיח המקצועי בתחום.

אורי גינוסר, 2021, טקטיקות של יזמי תרבות עצמאיים בהקשרים של התחדשות המרחב העירוני: המקרה של העיר התחתית בחיפה

עבודת המחקר של אורי גינוסר מרשימה בהיקפה, בתכניה וברמתה הגבוהה. העבודה מתחקה אחר יזמי תרבות שפעלו באופן עצמאי בעיר התחתית של חיפה, במקביל ולצד ההכרזה הרשמית של העיר על הפיכת האזור למתחם של יצירתיות. המחקר יורד לעומקן של שלוש יוזמות נפרדות, שחלקן מתנהל 'מתחת לרדאר' של פרנסי העיר והמתכננים, ומתאר את השתלשלות יוזמות התרבות הללו לאורך כעשור. המידע המוצג הוא עשיר ומגוון ומתבסס על היכרות מעמיקה של החוקר עם מושא המחקר. ועדיין, נקודת המבט הביקורתית מאפשרת לחוקר להציע טיפולוגיה מעניינת של אסטרטגיות תרבות של יזמים עירוניים ושל תוצאות פעולותיהם. המחקר מטיב לתאר את המתח שבין עצמאות לבין שיתוף פעולה עם הממסד, את היתרונות והחסרונות של כל אסטרטגיה ואת ההשפעה הכוללת שלה על היוצרים ועל סביבתם.

המידע המעמיק כולל ראיונות עומק מתמשכים עם יוצרים, יזמים, מתכננים ואנשי הרשות, מבלים וצרכני תרבות. הניתוח כולל הצגה מרחבית ומיפוי עתי של הממצאים, וכן דיון המתכתב עם הספרות העדכנית העוסקת בקשר שבין תרבות, עיר ומרחב.

הציון לשבח מבטא את הערכת השופטים לעומק המחקר, לרוחב היריעה וליצירתיות האנליטית. אין לנו ספק שממצאי המחקר ראויים לפרסום בבמות אקדמיות מכובדות.

עופרי חותה, 2021, מדיניות ציבורית והשלכותיה הבלתי צפויות: תמ"א 38 והשלכותיה על השטחים הפתוחים בעיר

עבודת המחקר של עופרי חותה מצביעה על הבלתי צפוי: ההשלכות הסביבתיות המטרידות הנובעות מאובדן צמחיה – עצמים בוגרים – שנמצאת בשטחים הפרטיים הפתוחים בשל יישום נרחב של פינוי בינוי באמצעות תמ"א 38. המחקר מבוסס על מחקר מעמיק ויסודי של 50 מגרשי מגורים (35 בשכונת כרמליה בחיפה ו-15 נוספים בתל אביב) וניתוח של תכנית הקרקע והשינויים שחלו בה בעקבות הפרויקט.

החוזקה של המחקר נעוצה בכמה היבטים. ראשית, איסוף הנתונים והניתוח המקצועי מערב מגוון כלים של מיפוי, ניתוח ואנליזה מרחבית וכמותית – כלים של GIS, כלים לניתוח כמותני ואמצעים להמחשה ויזואלית. שנית, המסגרת התיאורטית מטיבה להתייחס למתח שבין מדיניות ציבורית לבין תוצאותיה הבלתי צפויות, ולאופן בו מוסדות ציבוריים מפנימים את הפער שבין כוונותיהם לבין התוצאות הממשיות. שלישית, המחקר משכיל להציע מגוון כלים לאיתור וכימות התופעה ככלי אפשרי לשינוי המדיניות הקיימת ולשקילתה.

בשל הנושא המקורי והחשוב, העבודה היסודית, המכלול התיאורטי והמתודולוגי של עבודה, בחרנו לציין את העבודה הזו לשבח.

חברי ועדת השיפוט: פרופ' טובי פנסטר, פרופ' נורית אלפסי, פרופ' ערן רזין